

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

RESPUBLIKA KONFERENSIYA (ILMIY-AMALIY ANJUMAN) MAQOLA VA TEZISLAR TO'PLAMI: "MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR SAQLASHDA "YASHIL IQTISODIYOT", "YASHIL MOLIYA", "YASHIL BUXGALTERIYA" VA ILG'OR MUHANDISLIK MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI"

Konferensiya maqola va tezislari to'plami

2025-YIL
30-MAY

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 536 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Omborxonada wms tizimidan foydalanishni afzalliklari.....	16
G'ofurov Shoxjaxon Abdumajit o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по ерс-контрактам.....	21
Махмудов Сардор Козим угли	
Investitsion muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	24
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili	27
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo'nalishlari.....	30
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati.....	34
Karimova Gulbahor Normurodovna	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	36
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде	39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев	
Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish	49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi	
Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari	52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Sanoat rivojlanishini ekonometrik modellash (Surxondaryo viloyati misolida)	56
Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich	
"Yashil iqtisodiyot" – barqaror taraqqiyot omili.....	58
Lapasova Kamola Farhod qizi	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	60
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich	
"Makroiqtisodiy masalalarni yechishda matematik modellarning ahamiyati"	63
Abdiraimov Abbas Xolmurod O'g'li	
Moda marketingida iste'molchilarning ichki ehtiyojlari va xulq-atvoriga asoslangan yondashuvlar	67
Tuxtaeva Oydinoy Normamatovna	
O'zbekiston Respublikasida standartlashtirish siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tahlili	72
Raximov Ilyos Muydinovich	
Tijorat banklarida omonatlarni jalb qilishda mijoz sodiqligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	75
Raximov Shoxrux Furqatovich	
Raqamli bank xizmatlarida sun'iy intellektdan foydalanishning istiqbollari va xavfsizlik masalalari	78
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
Ta'minot zanjirini optimallashtirish yo'llari.....	82
Matkarimova Umida Alisher qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
The role of global value chains in international trade competition.....	85
Rakhmonova Dildora Ergash Qizi	
Электронная коммерция в узбекистане: государственные стратегии, технологический прогресс и барьеры развития.....	88
Махаммадалиева Муслимахон Шерали Кизи	

Modernization of the social protection system through digital technologies and innovative approaches.....	90
Abduzoirov Mukhiddin Umidjon ugli, Qudratov Inomjon Nemat ugli	
Tabiiy va sun'iy tolalar asosida qayta ishlangan mahsulotlarning texnologik sifati va iqtisodiy samaradorligi.....	93
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B bozori uchun barqaror va yashil taqsimot modellarini ishlab chiqish.....	97
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Chakana savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish	102
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ravshanova Muxtarama	
Zamonaviy shahar massivlarida xizmat ko'rsatish va boshqarishda "Aqlli shahar" konsepsiyasi	105
Ismailov Najmiddin Ilxamovich	
Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishni afzalliklari.....	108
Nuriddinov G'ulomiddin Ziyovuddin o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirida CPFR texnologiyasi foydalanishni afzalliklari.....	111
Komilov Muhammad Yusuf Sardorbek o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirlarini qo'llashda jahon tajribasi.....	115
Karimov Amirxon Anvarovich, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Sug'urtada investisiya faoliyatini tashkil etishni huquqiy asoslari	118
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Yurtimizda amaldagi budjetlararo munosabatlar tartibi, hisobi hamda uning afzalliklari	122
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Aholini ijtimoiy himoya qilish institutlari shakllanishining xorij tajribalari	127
Bobonov N.H.	
Способ организации продуктивной работы преподавателя и его влияние на результативность	131
Гулнора Казимова	
Literature is a reflection of the soul and culture of humanity	136
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini integratsiyalash: muammo va yechimlar	140
Vakilov Ruslan Tillabayevich	
Ekoturizm va madaniy meros obyektlariga tashrifni tartibga soluvchi huquqiy normalar	142
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	145
Umida Kakhramonova Gayratovna	
Buxoro viloyatida qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	149
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlash.....	153
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
Shahar aglomeratsiyasining sifatini ekologik va geologik mezonlar asosida kompleks baholash.....	155
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash	160
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy tengsizliklarni kamaytirish usullari.....	165
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
Tog' yon bag'rida joylashgan kon uymlarini ochiq usulda qazib olish xususiyatlari.....	174
I.T. Mislibayev, M.Sh. Ochilova	
Milliy iqtisodiyotda turizmning o'rni va rivojlanish imkoniyatlari.....	176
Xudoyberdiyeva Hilola Himmatovna	
China insurance market experience	178
Jumaboyev Akmal Sheraliyevich	

Tijorat banklarida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalari.....	181
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji.....	185
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Samarali loyiha risklarini boshqarish: nazariya va amaliyot.....	189
Nosirova Gulira'no Abdulaziz qizi	
XXI-asrda Xitoyning iqtisodiy taraqqiyoti: sohaviy islohotlar, yutuqlar va muammolar tahlili.....	192
D.E.Qarshiyev	
Boshqaruv hisobining zamonaviy konsepsiyalarini joriy etish xo'jalik yurituvchi subyektlarda natijadorlikka erishishning muhim omilidir	195
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
Eksportga chiqariladigan mahsulotlar uchun zamonaviy qadoqlashning ahamiyati va tendensiyalari	201
Xidirov Shohrux Bobur o'g'li	
Усовершенствование подходов к управлению проблемными кредитами в коммерческих банках узбекистана	205
Улмасой Хусан кизи Ахмедова	
Sug'urtada investitsiya faoliyatini obyekt va predmeti	208
D.E.Qarshiev	
O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning tadbirkorlik sohasida istiqbollari.....	211
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Sug'urtada anderryayting xizmatini xorij tajribasidan foydalanish.....	213
D.E. Qarshiev	
Важность проекта «умный город» в узбекистане	216
Акбаржон Иминов	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	218
Акбарjon Iminov	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobini takomillashtirishda tahlilning o'rni.....	220
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li, Shakarov Shahzod Sobir o'g'li	
Temir yo'l va intermodal transport tizimining rivojlanishi: investitsiyalar, xarajatlar va samaradorlik tahlili.....	226
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ahamiyati.....	230
S.J. Yangiboev	
Korporativ boshqaruv va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik: davlat ishtirokidagi korxonalar misolida.....	234
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
"Sanoat korxonalarida zamonaviy loyiha menejerining asosiy kompetensiyalar modelini ishlab chiqish"	238
Axmedov Daniyar Sabirovich, Valiyev Shamsiddin Eshpulatovich	
Turizmdagi shartnoma munosabatlari: turoperatorlar, turagentlar, turistik xizmatlar iste'molchilari.....	241
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi	
"Разработка модели ключевых компетенций современного менеджера проекта в промышленных предприятиях"	243
Ахмедов Данияр Сабирович, Научный руководитель	
Xorijiy tajriba asosida o'zbekistonda oliy ta'lim akademik boshqaruvini takomillashtirish	249
Muxamedova Moxigul Xusanovna	
The role of international institutions in accelerating green finance	253
Qudratov Inomjon Nemat o'g'li	
Barqaror iqtisodiy o'sish sharoitida yashil innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish	257
Xudayberdieva Dilnoza Egamberdiyevna	
Indicators and criteria of women's sustainable employment in the context of economic growth.....	262
Kholiyorova Shokhista Kahramon kizi	
Qishloq xo'jaligi sohasida "Salam" maxsus savdo shartnomalaridan foydalanish istiqbollari.....	267
Xoliyrov Xomid	

Davlat xaridlarida kichik biznesning ortib borishi va uning umumiy tizimdagi o'rnini	269
Majidov Nizom Baxramovich	
Davlat qarzlarini qaytarish mexanizmlarini takomillashtirish va tashqi xatarlardan himoyalash yo'nalishlari	273
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Xalqaro moliya institutlaridan investitsiyalarni jalb qilishning ahamiti	277
Tolibov Shoxrux Muminovich	
O'zbekiston respublikasining soliq salohiyati: 2024-yilda viloyatlar va Qoraqalpog'iston	280
Poyonov Otabek Abdiqaxxor o'g'li, Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich	
Oliy ta'lim muassasalarida investitsiya muhitini boshqarishning institutsional mexanizmlari	283
Otaxanov Rasulbek Marks o'g'li	
Автоматизированное управление корпоративными расходами: стратегический подход и экономическая эффективность	286
Кахоров Абдумалик Рахматулло угли	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана	289
Салим Дониёров	
Raqamli transformatsiyaning mohiyati va bank sohasidagi ahamiyati	294
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Деятельность международных финансово-кредитных организаций и перспективы развития сотрудничества с Республикой Узбекистан	299
Холикова Зарнигор Камолиддин кизи	
Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetalarida davlat xarajatlarini moliyalashtirish tartibi va amal qilish holati	302
Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan komplayens-nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari	307
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Bank tizimi modernizatsiyasida innovatsion boshqaruv modellarining ahamiyati	310
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya	314
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida yashirin iqtisodiyotni qisqartirishga yo'naltirilgan davlatning siyosati, me'yoriy-huquqiy bazasi va iqtisodiy islohotlari	317
Xasanov Jaxongir Jamshidovich	
"Qurilish materiallari sanoatida innovatsion faollikni rag'batlantirish mexanizmi"	321
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Legal foundations and challenges in the implementation of guarantees for foreign investors' rights	324
Alisherova E'zoza, N. Kh. Rakhmonqulova	
Innovatsion faollikni oshirish orqali qurilish materiallari sanoatida raqobatbardoshlikni ta'minlash	326
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishni ta'minlashining huquqiy-me'yoriy asoslari	329
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Транснациональные корпорации и международное право: к формированию глобальных экономических норм через расширение правосубъектности	334
Хидоятов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning hozirgi holati va uni shakllantiruvchi omillar	338
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
Abxidjit Banerdji va Ester Dyuflo ilmiy qarashlarida kambag'allikni qisqartirish istiqbollari	343
M.E.Rajabboyev	
Transport va logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish orqali eksport samaradorligini oshirish	346
Kurbanova Ma'mura Abdukarim qizi	
Fond bozori vositasida iqtisodiyotni moliyalashtirishning usullari	350
G'aniyev Axrorjon Norboy o'g'li	
Davlat moliyaviy nazorati tizimida ichki audit xizmati faoliyatining amaliy jihatlari	354
Kuliyev Komil Shuxratovich	
Digitalization in economy	358
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	

Sirkulyar iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan yashil investitsiya strategiyalari.....	361
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Sun'iy intellekt yordamida quritilgan organik mevalar eksportida marketing strategiyalarini optimallashtirish.....	363
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Ziyorat turizmini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.....	372
Zaripov Toxirjon Yusufboy o'g'li	
Hududlarda ayollar bandligini ta'minlash orqali investitsion muhitni yaxshilash yo'llari	376
Imomova Kamola Novfal qizi	
O'ZBEKISTONDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI	381
Solikhova Dildora Alisher qizi	
SANOAT KORXONALARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: IQTISODIY SAMARADORLIK VA INNOVATSIYA BOSHQARUVI	384
Mansurova Sayyora Baxtiyor qizi	
O'ZBEKISTONNING IT-XIZMATLAR EKSPORTI GEOGRAFIYASI 2024-YIL NATIJALARI	387
Jumaboyev Akmaljon Sheraliyevich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORINI TAKOMILLASHTIRISH.....	391
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
TURIZM SOHASIDA MIJOZLAR SODIQLIGINI OSHIRISHDA MARKETING KOMMUNIKATSIYALARINING AHAMIYATI	397
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA SOLIQ SIYOSATINING SAMARADORLIGI.....	400
Sheraliyev Nurbek Jumanazarovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI: GLOBAL VA MAHALLIY TAHLIL.....	402
Xamdullayeva Gulhayo Ergash qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORT TARKIBINI YUQORI QO'SHIMCHA QIYMATLI MAHSULOTLARGA O'TKAZISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	404
Raximov Eshmurod Normuradovich	
EKSPORT FAOLIYATIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	408
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
SIYOSIY ISLOHOTLAR VA GLOBALLASHUVNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI.....	411
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
O'ZBEKISTONNING YALPI ICHKI MAHSULOT (YAIM) O'SISH TENDENSIYALARI	414
Akmalbek Najimov Umid o'g'li, Ishmanova Dinara	
MILLIY MOLIYA BOZORI JORIY HOLATI TADQIQI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	417
Samadov Temur Oybek o'g'li	
ELEKTRON TO'LOV XAVFSIZLIGI: ZAMONAVIY TAHDIDLAR VA HIMOYA MEXANIZMLARI	421
Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li	
MAMLAKAT MAKROIQTISODIY BARQARORLIGINI TAMINLASHDA TASHQI SAVDO SIYOSATINING O'RNI.....	424
Alimova Dilfuzaxon Rustam qizi	
O'ZBEKISTONDA G'AZNACHILIK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ORQALI DAVLAT MOLIYASI BOSHQARUVINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	427
Tangrieva Farida Abdukarimovna	
DEVELOPING TOURISM THROUGH VIRTUAL AND AUGMENTED REALITY TECHNOLOGIES.....	431
Olimov Davron Olimovich	
JAHON MOLIYA BOZORLARINING BARQARORLIGI VA INQIROZ XAVFI	433
Jalolov Umidjon Xudoyberdi o'g'li, Yegamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ПРОВЕДЕНИИ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ	436
Турсунбоева Нилуфар Отабековна	
O'ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLARI EKSPORTINING IJTIMOY-IQTISODIY MEXANIZMLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	441
Bakhromov Akmal Abduvahid o'g'li	

TASHKILOTNING INNOVATSION POTENSIALI RAQOBATBARDOSHLIK USTUNLIGI SIFATIDA.....	445
Djalilov Sardor Sadillovovich	
SUN'YI INTELLEKT ASOSIDAGI INVESTITSİYALARNI JALB QILISH TAHLILI: SINGAPUR IQTISODIY TARAQQIYOT KENGASHI, IRLANDIYANING IDA STRATEGIYASI VA BAANING NEXTGENFDI TASHABBUSI TAQQOSLAMASI.....	448
Kurolov Maksud Obitovich	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSİYALASH SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH AMALIYOTI	457
Sultonova Sevara Faxriddinovna	
HUDUDLARDA ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY AHOLINING ROLI	459
Jahongir Matkarimov	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINING RENTABELLIK DARAJASIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	462
To'laganov Ziyovuddin Kamolitdin o'g'li	
THE INTERRELATION BETWEEN HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT AND DEMOGRAPHIC CHALLENGES IN UZBEKISTAN	466
Hamrokulov Mirabbos Ortigovich	
TIJORAT BANKLARINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA LIKVIDLIK BOSHQARUVI VA MONETAR SIYOSATNING O'ZARO TA'SIRI	468
Turdibayev Abdulaziz Abduvaxidovich	
TOSHKENT VILOYATIDA OLTIN BEL TOG' KURORTINI RIVOJLANTIRISHNING MARKETING STRATEGIYALARI.....	472
Ashurov Abdulaziz Rustamovich, Ishmuratov Baxodir Xusanovich, Mahmudov Ziyoviddin Shamsiddinovich, Fatema Nabizada Javid	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISH XUSUSIYATLARI	477
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
THE CHALLENGES OF ECONOMIC INTEGRATION IN THE GLOBAL ECONOMY FOR CENTRAL ASIAN COUNTRIES	480
Tojiqulova Sitara Sobirjon qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA INVESTITSİYALAR HAJMINING AHOLI BANDLIGIGA TA'SIRI	485
Zaripova Muqaddas Jumaniozovna, Normurodov Asliddin Alijon o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNING ZARURLIGI.....	489
B.Izbosarov, N.Hakimova	
GLOBAL OZIQ-OVQAT TIZIMIDA BOZOR MEXANIZMLARINING ROLI VA MUVOZANATI	491
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MODEL.....	493
Jahongir Matkarimov	
O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	496
Xalilova Feruza Jamolovna	
IMPROVING THE EVALUATION OF RETAIL LENDING PRACTICES EFFICIENCY IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	499
Mamatova Sevara Ilhom qizi	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	504
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA HUDUDLARNING STRATEGIK MAQSADLARINI ISHLAB CHIQISH ASOSIDA AGROTADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH	506
G'afurov Zohidjon	
YOSHLAR STARTAPLARINI VENCHUR FONDLARI ORQALI QO'LLAB-QUVVATLASH IMKONIYATLARI.....	508
Valiev Umid Gulamovich	
"YASHIL IQTISODIYOT" IMKONIYATLARIDAN FOYDALANIB O'ZBEKISTONDA IJTIMOY - IQTIDOY MUAMMAOLARNI XAL ETISH	511
Karimov Nodirbek	

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA OZIQ-OVQAT, XAVFSIZLIK VA XO'JALIK XIZMATLARINI AUTSORSING ASOSIDA TASHKIL ETISHNING BUDJETGA TA'SIRI.....	514
Xamidov Anis Choriyevich	
THE ROLE OF AMINO ACIDS IN THE LIFE OF ATHLETES.....	518
Yoldasheva Roila Jumaevna	
ТРАНСФОРМАЦИЯ ИНСТИТУТОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ.....	525
Солиев Абдумаджид Джабборович	
O'ZBEKISTONDA KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH HOLATI TAHLILI	529
Holov Sherali	
BANK TIZIMIDA KREDIT RISKLARINI KAMAYTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	532
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	

BANK TIZIMIDA KREDIT RISKLARINI KAMAYTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI

Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich

TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada bank tizimida kredit risklarini kamaytirishning zamonaviy yondashuvlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Scoring-modellar, sun'iy intellekt algoritmlari, real vaqt monitoringi, portfelni diversifikatsiyalash, garov likvidligini baholash va Basel standartlariga asoslangan risk boshqaruvi kabi mexanizmlarning samaradorligi ko'rib chiqiladi. Raqamli moliya infratuzilmasining kengayishi kreditga layoqatni baholash jarayonini takomillashtirayotgani hamda banklarning barqaror faoliyat ko'rsatishida strategik ahamiyat kasb etayotgani asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari kredit risklarini kamaytirish bo'yicha raqamli, analitik va institutsional yondashuvlarning uyg'unlashuvi bank sektorining umumiy barqarorligini mustahkamlashini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kredit riski, scoring-modellar, sun'iy intellekt, real vaqt monitoringi, garov likvidligi, Basel standartlari, raqamli moliya, bank barqarorligi, diversifikatsiya.

Abstract: This article provides a comprehensive scientific analysis of modern approaches to reducing credit risks in the banking sector. It examines the effectiveness of scoring models, artificial intelligence algorithms, real-time monitoring mechanisms, portfolio diversification, collateral liquidity assessment, and Basel-based risk management frameworks. The study highlights how the expansion of digital financial infrastructure enhances creditworthiness assessment and strengthens overall banking stability. The findings indicate that the integration of digital, analytical, and institutional methods significantly contributes to improving the resilience and sustainability of the banking system.

Key words: credit risk, scoring models, artificial intelligence, real-time monitoring, collateral liquidity, Basel standards, digital finance, banking stability, diversification.

Аннотация: В статье проводится научный анализ современных методов снижения кредитных рисков в банковской системе. Рассматриваются эффективность скоринговых моделей, алгоритмов искусственного интеллекта, мониторинга в реальном времени, диверсификации кредитного портфеля, оценки ликвидности залога и механизмов риск-менеджмента на основе стандартов Базеля. Подчеркивается, что развитие цифровой финансовой инфраструктуры повышает точность оценки кредитоспособности и усиливает устойчивость банковской деятельности. Полученные результаты показывают, что сочетание цифровых, аналитических и институциональных подходов способствует укреплению общей стабильности банковского сектора.

Ключевые слова: кредитный риск, скоринг, искусственный интеллект, мониторинг, ликвидность залога, стандарты Базеля, цифровые финансы, устойчивость банков, диверсификация.

Bank tizimida kredit risklarini samarali boshqarish moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, bank aktivlarining sifatini yaxshilash va iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltirilgan kredit resurslaridan oqilona foydalanishning muhim sharti hisoblanadi. So'nggi yillarda global moliya bozorlarida kuzatilgan o'zgaruvchanlik, foiz stavkalari dinamikasi, inflyasion bosimning kuchayishi va xalqaro bank amaliyotiga kirib kelayotgan yangi raqamli moliyaviy texnologiyalar kredit portfeli sifatiga bevosita ta'sir qilmoqda. Ana shunday sharoitda zamonaviy risklarni baholash yondashuvlari, kreditga layoqatni aniqlashning innovatsion metodlari va banklarning ichki nazorat tizimlari ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Banklar kredit riskini kamaytirish jarayonida an'anaviy tahliliy usullarni ilg'or texnologiyalar bilan uyg'unlashtirishga intilmoqda. Xususan, mijozlarning moliyaviy intizomi, to'lov qobiliyati va qarzgga xizmat ko'rsatish imkoniyatini aniqlashda scoring-modellar, big data tahlili, sun'iy intellekt algoritmlari, real vaqt monitoring mexanizmlari va transchegaraviy ma'lumot almashinuvi kabi yechimlar keng qo'llanmoqda. Ushbu usullar kredit portfeli tarkibidagi muammoli kreditlar ulushining kamayishiga, defolt ehtimolini aniqroq prognozlashga hamda qaror qabul qilish jarayonining avtomatlashtirilishiga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston bank sektorida ham kredit risklari bo'yicha tartibga solish mexanizmlarining takomillashuvi sezilarli sur'atlar bilan davom etmoqda. Xalqaro standartlar, xususan Basel qo'mitasi tavsiyalari asosida risklarni boshqarish talablari kuchaytirilib, ichki reyting tizimlari, kredit ekspozitsiyani baholashning zamonaviy metodlari va garov likvidligini aniqlash algoritmlari joriy etilmoqda. Shu jarayonda banklar uchun kredit portfeli diversifikatsiyasi, monitoringning raqamlashtirilishi va kredit siyosatini optimallashtirish orqali barqarorlikni mustahkamlash maqsadida yangi imkoniyatlar yuzaga kelmoqda.

Mavzuning dolzarbligi bank tizimi barqarorligining makroiqtisodiy muvozanatga ta'siri bilan ham izohlanadi. Kredit risklarini kamaytirish nafaqat bankning moliyaviy salomatligiga, balki butun iqtisodiyotda investisiya faolligi, biznesning kreditga bo'lgan kirish imkoniyati va iqtisodiy o'sish sur'atlariga ham bevosita ta'sir etadi. Shu sababli kredit risklarini pasaytirishning zamonaviy usullarini chuqur o'rganish, ularning samaradorligini baholash va banklar amaliyotiga mos keladigan takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash ilmiy va amaliy jihatdan muhim hisoblanadi.

Bank tizimida kredit risklarini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari global moliyaviy tizimning o'zgaruvchan muhitidan kelib chiqib shakllanmoqda. Bozor sharoitining tezkor o'zgarishi, raqamli iqtisodiyotning kengayishi, biznes jarayonlarining murakkablashuvi va kredit oluvchilar xulq-atvoridagi dinamik siljishlar bank risk-menejment tizimini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Kredit risklari mazmunan qarz oluvchining o'z majburiyatlarini o'z vaqtida bajarmaslik ehtimoli bilan bog'liq bo'lib, bankning likvidligi, kapital yetarliligi va umumiy moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shundan kelib chiqib, zamonaviy banklar kredit risklarini kamaytirishning aniq tizimlashtirilgan mexanizmlarini ishlab chiqib, ularni amaliyotda qo'llashga alohida e'tibor qaratmoqda.

Kredit risklarini nazorat qilishning birinchi asosiy yo'nalishi kreditga layoqatni baholash mexanizmlarining tubdan modernizatsiya qilinishidir. An'anaviy tahlil usullari moliyaviy ko'rsatkichlar, balans tuzilishi va naqd pul oqimiga tayanib kelgan bo'lsa, hozirda zamonaviy scoring-modellar, xulq-atvor tahlili, big data algoritmlari va sun'iy intellektga asoslangan prognozlash yondashuvlari banklarga ancha kengroq va chuqurroq ma'lumotlar bazasidan foydalanish imkonini bermoqda. Masalan, mijozning to'lov intizomi, tranzaksiyalar ritmi, xarid qilish odatlari, riskga moyilligi yoki shaxsiy iqtisodiy xatti-harakatlari haqidagi ma'lumotlar kreditga layoqatni baholashning yangi parametrlariga aylanmoqda. Bu yondashuv kredit riski ehtimolini yanada aniqroq bashorat qilish, subyektiv xatolarni kamaytirish va qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish imkonini yaratadi.

Kredit risklarini kamaytirishning yana bir muhim yo'nalishi kredit portfelining diversifikatsiyasiga asoslanadi. Bank portfeli bir yo'nalishga yoki tor doiradagi biznes sohasiga haddan tashqari bog'lanib qolsa, risk darajasi keskin oshadi. Shu sababli sektorlar, regionlar, kredit mahsulotlari, muddatlar va valyuta tarkibi bo'yicha diversifikatsiyalangan kredit portfelini shakllantirish strategik zaruriyatdir. Diversifikatsiya nafaqat riskni tarqatadi, balki turli sohalarida iqtisodiy o'sishning ichki differensial dinamikasidan samarali foydalanish imkonini ham beradi. Rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda kichik biznesni moliyalashtirish, qishloq xo'jaligi kreditlari, eksportni qo'llab-quvvatlash dasturlari va chakana kreditlar bozoridagi segmentatsiya jarayoni risklarni minimallashtirish uchun muhim mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Kredit portfeli sifatini boshqarishda monitoring tizimining raqamlashtirilishi alohida o'rin tutadi. An'anaviy monitoringda mijozning holati davriy ravishda tekshirilgan bo'lsa, hozirgi raqamli monitoring real vaqt rejimida ishlaydigan indikatorlar orqali kreditning barqarorligini nazorat qilish imkonini bermoqda. Mijozning bankdagi tranzaksiyalari, soliq to'lovlari, shartnoma majburiyatlarini bajarish darajasi, bozordagi holati yoki ishlab chiqarish faoliyati algoritmlar tomonidan avtomatik kuzatuvga olinadi. Bu jarayonda "erta ogohlantiruvchi signallar" tizimi kreditning defoltga o'tish ehtimolini oldindan sezib, riskni kamaytirishga xizmat qiladi. Monitoring tizimining kuchayishi bankka kreditni qayta restrukturizatsiya qilish, garov qiymatini qayta baholash yoki qo'shimcha kafolatlar talab qilish kabi chora-tadbirlarni o'z vaqtida ko'rishga yordam beradi.

Garov siyosatini takomillashtirish kredit risklarini kamaytirish jarayonining bozor mexanizmlaridan biridir. Garov likvidligini baholash, uning bozor narxini real vaqtda aniqlash, garovning eskirish darajasini monitoring qilish va uni tezkor realizatsiya qilish bo'yicha elektron auksion tizimlari risklarni kamaytirishda sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Xalqaro amaliyotda garov qiymatini aniqlashda avtomatlashtirilgan baholash modellaridan foydalanish keng tarqalgan bo'lib, bu inson xatolarini kamaytiradi va bozor kon'yunkturasiga mos ravishda tezkor natija beradi. Shuningdek, sug'urta mexanizmlaridan foydalanish, ayniqsa, yuqori riskli kreditlarda, bank uchun qo'shimcha kafolat yaratadi.

Kredit risklarini kamaytirish bo'yicha xalqaro amaliyotda Basel qo'mitasi standartlari muhim hisoblanadi. Basel II va Basel III talablarida risklarni o'lchashning murakkab metodlari, ichki reyting tizimlari, kapital yetarliligi koeffitsiyentlari va likvidlik standartlari banklar barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Kreditning defolt ehtimoli, yo'qotish darajasi va exposure ko'rsatkichlari asosida riskni hisoblash natijalari bankning riskka moslashtirilgan kapitalini shakllantirish imkonini beradi. Bu jarayon bankning kredit siyosatida ehtiyotkorlikni oshiradi, yuqori riskli aktivlar ulushini optimallashtiradi va kredit portfeli sifatini yaxshilaydi.

So'nggi yillarda raqamli moliya infratuzilmasining rivojlanishi kredit risklarini kamaytirishda yangi imkoniyatlarni yaratdi. Fintech kompaniyalari bilan integratsiya, ochiq bank tizimi (open banking), elektron kredit scoringi, raqamli identifikatsiya va blockchain texnologiyalari banklar uchun kredit jarayonining shaffofligini kuchaytiradi va ma'lumotlarni real vaqt rejimida almashish imkonini beradi. Masalan, elektron monitoring tizimi orqali kredit oluvchining soliq organlari, sud qarorlari, kommunal to'lovlar yoki boshqa moliyaviy majburiyatlar bo'yicha ma'lumotlari tezkor tekshiriladi. Bu esa kredit portfeli sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kredit risklarini boshqarishda korporativ boshqaruv sifati ham alohida ahamiyatga ega. Banking komplayens tizimi, ichki audit, risk qo'mitasi faoliyati, strategik risk siyosatini shakllantirish jarayoni kredit risklarini kamaytirishdagi bosh omillar hisoblanadi. Korporativ boshqaruvning yaxshi yo'lga qo'yilishi kredit siyosati shaffofligini ta'minlaydi, manfaatlar to'qnashuvini kamaytiradi va kredit ajratish jarayonida subyektiv omillarning ta'sirini cheklaydi.

O'zbekiston bank sektorida kredit risklarini kamaytirish bo'yicha keng ko'lamli mexanizmlar joriy etilmoqda. Kredit byurolarining faoliyati kuchaytirilgan, "mijozning yagona tarixi" tizimi takomillashtirilgan, garov reyestri va elektron baholash platformalari keng qo'llanmoqda. Raqamli kredit tizimlarining joriy etilishi, ayniqsa chakana kreditlashda, risklarni kamaytirishda sezilarli natija bermoqda. Mikroqarzlarni, iste'mol kreditlari va avtomobil kreditlari bo'yicha scoring-modellar va xulq-atvor tahlili riskni aniqlashda samarali vositaga aylandi (1-jadval).

1-jadval. Kredit risklarini kamaytirish bo'yicha zamonaviy yondashuvlar va ularning samaradorligi

Yondashuv turi	Mazmuni	Amaliy samaradorligi
Scoring-modellar va AI tahlili	Mijozning moliyaviy xatti-harakatlari, tranzaksiyalarni ritmi, to'lov intizomi va big data asosida kreditga layoqatni baholash	Defolt ehtimolini aniq prognozlaydi, subyektiv xatolarni kamaytiradi, qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi
Raqamli monitoring (real-time)	Kredit oluvchining moliyaviy oqimlari, soliq to'lovlari, bozor holati va qarz yuklamasi real vaqt rejimida kuzatib boriladi	Muammoli kreditlarni erta aniqlaydi, restukturizatsiya bo'yicha tezkor choralar ko'rinishiga imkon yaratadi
Kredit portfelini diversifikatsiyalash	Kreditlarni sektorlar, hududlar, muddatlar va mahsulot turlari bo'yicha taqsimlash	Tavakkalchilikni kamaytiradi, iqtisodiy o'zgarishlar ta'sirini yumshatadi, umumiy portfel barqarorligini oshiradi
Garov likvidligini zamonaviy baholash	Garov qiymatini avtomatlashtirilgan algoritmlar orqali tezkor baholash, raqamli auksion tizimlari	Garovning bozor qiymatini aniq aniqlaydi, realizatsiya jarayonini tezlashtiradi
Basel standartlariga mos risk boshqaruvi	Ichki reyting tizimlari, kapital yetariligi, riskka mos aktivlar bo'yicha standartlar	Bank barqarorligini kuchaytiradi, xalqaro talablarga mos faoliyat yuritishga imkon beradi
Ochiq bank va ma'lumot almashinuvi	Soliq organlari, sud qarorlari, kommunal to'lovlar va boshqa ma'lumotlar bazalari bilan elektron integratsiya	Kredit tarixining to'liq shakllanishiga yordam beradi, yashirin risklarni qisqartiradi

Jadvalda keltirilgan zamonaviy yondashuvlar kredit risklarini boshqarishning ko'p qirrali va kompleks mexanizmga aylanganini ko'rsatadi. Scoring-modellar va sun'iy intellektga asoslangan tahlil kreditga layoqatni baholashda inson omili ta'sirini kamaytirib, defolt ehtimolini aniqlik bilan prognozlash imkonini yaratadi. Raqamli monitoring kredit oluvchining moliyaviy faoliyatini real vaqt rejimida kuzatish orqali kredit portfeli sifatini barqarorlashtiradi va muammoli kreditlarning erta aniqlanishiga yordam beradi. Diversifikatsiya yondashuvi portfel xavfini sektorlar va hududlar bo'yicha tarqatib, umumiy riskni pasaytiradi. Garov likvidligini avtomatlashtirilgan baholash tizimlari orqali aniqlash bozor qiymatining real holatini belgilashga xizmat qiladi. Basel standartlariga moslashuv bank barqarorligini xalqaro talablarga yaqinlashtiradi, ochiq bank mexanizmlari esa ma'lumot almashinuvi samaradorligini oshiradi. Jadval umumiy holda kredit risklarini kamaytirishning integratsiyalashgan, raqamli va texnologik yondashuvlarga tayanayotganini yaqqol namoyon etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bank tizimida kredit risklarini kamaytirish barqaror moliyaviy muhitni shakllantirishning asosiy omillaridan biridir. Zamonaviy scoring-modellar, raqamli monitoring, big data tahlili, ichki reyting tizimlari va Basel standartlariga mos risk boshqaruvi amaliyotlari banklarning kredit portfelini barqarorlashtirishga, muammoli kreditlar ulushini qisqartirishga va qaror qabul qilish jarayonini aniqroq shakllantirishga xizmat qilmoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal joriy etilishi kreditga layoqatni baholash parametrlarini kengaytirib, riskni oldindan prognozlash imkoniyatlarini kuchaytirdi. Shu bilan birga diversifikatsiyalangan kredit portfeli, mustahkam korporativ boshqaruv va samarali garov siyosati kredit risklarini kamaytirishda iqtisodiy mexanizmlar sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston bank sektorida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar kredit risklarini nazorat qilishning zamonaviy standartlarini shakllantirishda muhim bosqich bo'lib, raqamli infratuzilma kengayishi ushbu jarayonni yanada tezlashtirmoqda.

Kelgusida kredit risklarini yanada samarali boshqarish uchun banklar faoliyatida raqamli monitoring tizimlarini chuqurlashtirish, kredit tarixlari bazasini yanada boyitish, real vaqt rejimida ishlovchi sun'iy intellekt asosidagi tahliliy platformalarni kengaytirish va kredit siyosatining shaffofligini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Bundan tashqari moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan dasturlarni kengaytirish, kredit oluvchilar uchun riskga moslashtirilgan mahsulotlar ishlab chiqish, garov likvidligini avtomatlashtirilgan baholash tizimlari orqali aniqlash va mikrohamkorlik moliyasini institutsional rivojlantirish kredit sifatini yanada yaxshilashga xizmat qiladi. Raqamli, analitik va institutsional yondashuvlarning uyg'unlashuvi kredit risklarini kamaytirishda banklar uchun yangi strategik imkoniyatlar yaratadi va moliyaviy tizimning umumiy barqarorligini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Frederic S. Mishkin. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. – New York: Pearson, 2019. – 720 p.
2. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for the Management of Credit Risk. – Basel: BIS, 2000. – 39 p.
3. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems. – Basel: BIS, 2011. – 78 p.
4. Hull J. Risk Management and Financial Institutions. – New York: Wiley, 2021. – 848 p.
5. Saunders A., Allen L. Credit Risk Management: In and Out of the Financial Crisis. – New York: Wiley, 2010. – 392 p.
6. Altman E., Hotchkiss E., Wang W. Corporate Financial Distress, Restructuring, and Bankruptcy. – New York: Wiley, 2020. – 368 p.
7. Crouhy M., Galai D., Mark R. The Essentials of Risk Management. – New York: McGraw-Hill, 2014. – 480 p.
8. Resti A., Sironi A. Risk Management and Shareholders' Value in Banking. – New York: Wiley, 2007. – 664 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil, may.

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>